

Els últims menestrals de Girona

Text > **RAFEL PUJOL**, llicenciat en dret

En disposar-me a parlar dels oficis manuals que eren vigents encara durant la nostra postguerra, però que a poc a poc s'han anat perdent, trio intencionadament el mot *menestral*, que els designava tots, l'ús del qual ha estat el primer de perir. Sap greu que la desaparició d'alguns oficis també hagi comportat la pèrdua tant de la seva terminologia específica com de la genèrica comuna entre molts, una de les deus lèxiques més cabaloses i fèrtils. Bonament, fins on he sabut, he procurat servir-me'n aquí.

De nen, sempre m'aturava i badava davant d'aquells artesans que feinejaven a l'aire lliure o dins els seus tallers esbatanats, o al pas de la porta, o ocupant part o tota la vorera, tot oferint uns atractius espectacles públics indefugibles. És cert que algunes d'aquestes feines continuen fent-se, però en processos de producció industrial i lluny de la nostra vista.

Aquella Girona

Considero necessari donar quatre pinzellades heterogènies d'aquella ciutat per saber prèviament on aniré situant els meus personatges, com aquell qui veu col·locar les figures en un pessebre ja conegut o acabat d'evocar.

Els menestrals i els altres oficis manuals, així com els llocs on es duïen a terme, han batejat més d'una via pública de Girona: hi ha els carrers de l'Argenteria, dels Calderers, de les Balleseries, de les Ferreries Velles, de les

>> *Concentració falangista de nois del Frente de Juventudes i noies de la Sección Femenina a la plaça de Sant Agustí durant la postguerra, 1940.*

(Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FERRAN FORNS NAVARRO.)

>> *Dos carros travessant l'Onyar pel passallís (avui pont) de Pedret, amb l'estació homònima a l'altra banda i tres dones fent-hi la bugada, 1910-1930. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. JOSEP JOU PARÉS.)*

>> Pont de Pedra des del carrer de Santa Clara, 1960. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. JOSEP BUIL MAYORAL.)

Peixateries Velles, de les Hortes, dels Rajolers, del Comerç; la travessia dels Canaders; el passatge dels Picapedrers; la pujada i els jardins de les Pedres; el carrer i la plaça dels Mercaders... Així mateix, algunes vies porten el nom de les mercaderies que s'hi elaboraven, s'hi venien, s'hi guardaven o dels mercats que s'hi feien: les places del Molí, de l'Oli, del Vi, del Pallol, del Gra o de les Castanyes; el carrer de les Olles, el de la Neu... Per la seva part, el carrer dels Abeuradors fa avinent una ciutat, que jo he conegut, transitada per bestiar de peu rodó que,

Els menestrals i els altres oficis manuals, així com els llocs on es duien a terme, han batejat més d'una via pública de Girona

amb els carros, la proveïa de tot, i que, òbviament, necessitava abeurar-se. Als carrers s'hi veien els excrements, que recollien els escombriaires municipals, si abans els ciutadans no els recollien per femar els testos, parterres, jardins i hortets. Encara oeixo el cric-crac de les ferradures dels animals a les llambordes, la música de picarols, cascavells i dríngoles dels guarniments, els arri!, ah!, op! i altres interjeccions, expressions i crits dels traguers, els transportistes d'antany, amb les xurriaques penjades al coll. En paraules de l'*Oda als carros matiners*

de Marià Manent, «Soc en el llit sense trontoll, | ara que l'alba els finestrans colora, | o duc als llavis un bri de fonoll, | dintre d'un carro perfumat de boll, | pels empedrats de la ciutat sonora? | Aquest trontoll tan seguit | tot el meu cos sotraga —jo diria. | I el so dels picarols m'ha deixondit, | —ritme valent, clara melodia— | com si el cavall m'arrossegés el llit». Abans de tornar a casa, el tragner feia altres gestions, esmorzava o xerrava i bevia a l'hostal, o aprofitava l'estada a Girona per fer ferrar els cavalls, ases o muls, que mentrestant descansaven i menjaven del morralet que els penjava del cap, mig ple de garrofes i faves seques; era un sarró de lona, reforçat amb repunts de pell en els angles inferiors, feina dels basters. També es veien camions, però pocs.

Quan recordo aquella Girona, desapareixen els seus actuals colors, llums, activitat, presses, aglomeracions i sorolls, i em retorna una ciutat (un poble!) grisenca, assossegada i silenciosa. Tot hi transcorre lentament, i sembla que encara tingui un peu al segle XIX. No són pas en color les imatges que en servo, i, malgrat haver-les vistes i viscudes, se'm fan increïbles ara, com una entelèquia, quan faig l'esforç de reviure-les, amb la intenció de mostrar-les. Tot estava a la penombra, tot eren claroscurs, malgrat haver estat la primera ciutat de l'Estat i una de les primeres d'Europa a il·luminar els carrers amb llum elèctrica el 1885, gràcies a l'enginyer industrial i catedràtic gironí Narcís Xifra i Masmitjà, amic de Thomas Edison.

La pervivència de les mesures tradicionals catalanes era un fet (i més a pagès, on encara se n'usen), encara que coexistien pacíficament amb el sistema mètric decimal: *una terça de fetge de porc, tres unces de pistons, mitja lliura de galetes, un petit d'esperit de vi o mitja arrova de carbó* eren expressions quotidianes.

Amb els companys ens banyàvem a les Tres Roquetes, a l'Onyar; un poc més amunt, hi trobàvem musclos de riu; igualment nedàvem en una gorga grossa de Fornells de la Selva, on també s'hi refrescaven cavalls.

Alguns blocs de pisos esfondrats pels bombardeigs de l'aviació feixista damunt la població civil trigaren molt a ser reedificats. D'un d'aquests, en vigílies de Sant Joan, bo i arriscant-nos,

>> *El llarg hivern gironí de la postguerra, 1945-1946.* (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FRANCESC RIURÓ LLAPART.)

El carrer dels Abeuradors fa avinent una ciutat, que jo he conegut, transitada per bestiar de peu rodó que, amb els carros, la proveïa de tot, i que, òbviament, necessitava abeurar-se

en trèiem cabirons, llates, bastiments i batents esberlats per a la foguera. Retrospectivament, veig aquestes ruïnes com uns recordatoris sinistres de la victòria franquista obtinguda sense escrúpols, uns monuments macabres a la memòria del dictador i de l'espanyolisme triomfant, i els túmuls de les nostres més cares aspiracions i somnis com a poble. Reblava el clau l'omnipresència de les forces d'ocupació, cofoies, «ufanes i superbes»... i privilegiades, en una Girona que passava fam. «I com l'arbre adust | que reviu a la pedra | m'arrello al dol | del meu país» (*Propòsits*, de Josep Ramon Bach).

>> *L'edifici de les Peixateries Velles i el pont homònim vistos des del carrer de Santa Clara, 1916.* (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. J. B.)

>> *Barca de llibant de Bescanó, 1960-1970. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. SALVADOR CRESCENTI MIRÓ.)*

A més del tren de la Renfe, amb estació a la plaça del Poeta Marquina, n'hi havia d'altres de via estreta: el d'Olot i el de Sant Feliu de Guíxols, amb estacions veïnes d'aquella; i el de Palamós i Banyoles, amb estació compartida a Pedret.

Ràdio Girona, la nostra emissora, havia estat confiscada per la dictadura franquista i es deia Radio España de Gerona EAJ-38, i el català, òbviament, hi era proscrit.

Dues germanes de Palau-sacosta ens duïen diàriament la llet de les vaques de casa seva, munyides de poc, que abocaven de les seves marranxes grosses a les nostres petites; un cop bullida, feia un tel gruixut de nata groguenca, deliciosa. Quan ens calia, els encarregàvem ous, i en vigílies de Nadal o d'altres festes, algun pollastre o conill. Després van ser bandejades per les granges de producció industrial, massificada, de pollastres i gallines, ous, conills, etc., que en van abaratir molt el preu... i la qualitat. La venda de la llet en ampolles de vidre, bosses de plàstic i brics, així com la resta de productes esmentats, en botigues d'alimentació prop de casa, n'acabà d'esborrar la tasca. Segons el sector de la ciutat, aquesta feina es feia des de Sant Daniel i altres indrets propers del que aleshores eren els afores.

Gavines i gavians volaven i nedaven sobre l'Onyar, que tant ha ajudat a configurar la ciutat, flanquejat per galeries estrafetes, balcones, finestres i parets velles, rònegues, descolorides i descrostades, que s'hi emmirallaven. Era un riu brut i mandrós, talment com si drenés la misèria d'aquella Girona grisa i trista, levítica, d'aquella Girona de postguerra, d'una ciutat petita i delicada, que encara trigaria molt a despertar, tot passant de Ventafocs a princesa.

Barquers

A manca de ponts, en diversos indrets fluvials feinejaven barques de llibant, que anaven de riba a riba, de costat, tot servint-los de guia i subjecció un llibant o cable tesat que travessava el riu perpendicularment. Les barcasses feien la travessia carregades de queviures, persones, estiar i altres, a força de mans i braços. En un treball anterior recent, amb uns altres objectius, en vaig parlar a bastament, a propòsit de la barca que bregava a Fontajau (REVISTA DE GIRONA núm. 319, març-abril de 2020, p. 40-45).

Sense anar lluny, a Bescanó, just a l'indret on una barca semblant unia el municipi amb el de Sant Gregori tot travessant el Ter, també tenen un car-

rer de la Barca, amb el corresponent restaurant de la Barca. I és que punts com aquests eren d'allò més adients per aturar-s'hi a menjar i enlairar el colze amb el porró a la mà. Va estar-hi activa fins a l'any 1974; aleshores li deien «la barca d'en Varisto», i la vaig poder conèixer i servir-me'n més de quinze anys. Per cert, no gaire més avall d'on trafeguejava, entre Bescanó i Montfullà, a l'indret de la Pilastra, el diumenge 19 de maig de 1946 hi va descarrilar i es precipità al riu el tren d'Olot, amb tres-cents excursionistes de l'ara ja centenari GEiEG (Grup Excursionista i Esportiu Gironí), que es dirigien a l'aplec de Sant Pelegrí de Cogolls. L'accident només provocà un ferit greu, i encara ara no se sap del cert ni tan sols si es va tractar d'un sabotatge.

Part de l'illa del Ter, just a la seva junyida amb l'Onyar, era conreada per veïns de Pedret. Els sembrats i l'esperada collita restaven a mercè de qualsevol atzagaiada d'un riu no domesticat encara pels tres pantans actuals. Aquests hortolans utilitzaven barques per anar-hi i tornar-ne, i s'hi passejaven tercers. Les tenien amarrades davant de casa seva, només separades pel carrer i el desnivell entre aquest i el riu. Després de la guerra, això pervisqué uns vint anys.

>> Picapedrers treballant en una pedrera, 1920-1930. En primer terme, un carro de llança per al transport de blocs. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. AUTOR DESCONEGUT.)

Picapedrers

Tot al voltant de la torre d'Alfons XII hi havia diverses pedreres en actiu. El carrer que hi puja des del jardí de la Infància és la pujada de les Pedreres, a dalt de tot hi ha els jardins de les Pe-

dreres i a migjorn, el passatge dels Picapedrers. Veig els professionals que hi donaven vida, amb llurs macetes, punxons, escarpres, buixardes... i el càntir a prop. I no puc deixar de recordar-los com els hereus espirituals

d'aquells altres que durant segles bastiren la Seu i tants edificis admirables que dignifiquen la nostra ciutat. D'adolescent, amb un meu amic, anàvem a fer pràctiques elementals d'escalada i ràpel en aquelles parets

>> Operaris col·locant llambordes a la Gran Via de Jaume I, 1960-1970. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. SALVADOR CRESCENTI MIRÓ.)

de les pedreres que ja no s'explotaven, molt a prop de les actives. Aleshores, i quan hi passava en les meves prestes i sovintejades anades al santuari de la Mare de Déu dels Àngels pel camí dels Polvorins, de lluny estant ja sentia la peculiar i agradable música d'aquells homes experts en esberlar, tallar i polir els blocs i carreus de pedra, amb un coneixement pregon, íntim, de la seva composició, morfologia, estructura, nervis, beis; de la seva ànima. Aquests artistes, treballadors de material noble, amb la destresa que tenien arribava a fer la impressió que, a les seves mans, la pedra era tan dòcil com el fang a les mans del terrisser, com el marbre a les de Miquel Àngel. Si a un profà la música que feien tot treballant la pedra li semblava sem-

pre igual, ells discriminaven la de tots i cadascun dels companys, de manera que, si un era novell o deixava per uns moments la feina, els altres sabien quin músic era el maldestre o el qui feia uns compassos de silenci en el conjunt de l'obra. Talment un director d'orquestra sap quin violí, viola, violoncel, fagot, oboè o flauta travessa-ra és el que desentona o deixa de tocar.

Llamborders

Durant molts segles i fins ben entrats en el regnat del cotxe i de la velocitat, el paviment de les calçades es feia amb llambordes (si eren més petites, es parlava de llambordins), unes pedres planes de bon gruix, rectangulars de sobre, tallades en forma lleugerament prismàtica, i amb una mida i un pes

que permetés engrapar-les amb una sola mà. No vaig pas tenir la sort de veure mai aquest procés. Em van dir que les tallaven, com si res, mans expertes, a partir de rierencs i altres pedres adients (granit, basalt), a les quals donaven forma a cops secs i destres de malls i macetes, amb els quals tant en feien l'escalaborn com l'acabat. La cara llisa, òbviament, era l'única que, una vegada acabada l'obra, restava a la vista.

Ara, davant d'aquest últim procés sí que hi havia badat amb interès moltes vegades. El coixí sobre el qual les assentaven no era pas de morter, sinó solament de sorra compactada, que posaven sobre un sòl un pèl bombat, perquè els carrers fossin convexos i l'aigua, quan plugués, s'escorregués cap als embornals i no hi fes basses. D'habitud, les afileraven transversalment, de per llarg, trencant junts, llevat de les més properes a l'esglaó de la vorera, també de pedra, on n'aparellaven una filera longitudinal. Per fixar aquestes peces, les copejaven verticalment amb una maça cilíndrica de fusta dura i massissa, un tronc amb una ansa de ferro a cada costat de la part superior, amb cercols o congrenys també de ferro perquè no s'esberlés. Les nanses, per la forma i grandària, bé podien qualificar-se d'orelludes. Per acabar la feina, escampaven sorra fina al damunt i, amb una escombra, feien per manera que omplís tots els espais buits entre llambordes i tapés els junts; no recordo si també utilitzaven aigua amb aquest fi. Ara, després de tants anys, m'agraden sobretot les ben gastades i de colors o tons diferents, i m'impressionen les brunyides per infinitat de frecs durant anys i segles, que lluen quan plou.

Aquells operaris devien pertànyer a la brigada municipal d'obres, però quan es cansaven de les línies rectes i passaven a les corbes, tot disposant les llambordes en forma de ventalls, de semicercles que s'encavalquen indefinidament, aleshores, sense entrar en el gremi superior dels mestres *calçeteiros*, autors de la cèlebre *calçada portuguesa* ('empedratportuguès'), atenyien també, al meu sentir, la glòria

>> *Terrissaire de Quart, 1983-1984.*

(Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI.
JOAQUIM CURBET HEREU.)

dels artistes. Als nuclis antics de molts pobles i ciutats d'Europa podem admirar aquestes formes bellíssimes, que suggereixen un ressorgiment constant, i, si ens hi encantem estona, potser ens vindrà cap-rodo, ens abaltirem i les veurem en moviment, com un palmerar bressat, o una munió de sortidors o de coets, brollant els uns, esclatant els altres, als aires de la «Música aquàtica» o la «Música per als reials focs d'artifici», ambdues de Händel.

Terrissers

Malgrat que en vaig conèixer dos de Girona que es dedicaven a la ceràmica decorativa per compte propi, mai els vaig poder veure feinejar. Sí que vaig contemplar-ne un, sense cansar-me'n mai, que elaborava ceràmica pràctica o utilitària: olles, tupins, soperes, cassoles, plats, etc. a Breda. Era un conegut dels pares, i havíem anat a casa seva més d'una vegada. Aquell nen

que era encara, restava corprès i bocabadat davant l'aparició d'unes formes, d'uns volums més o menys cilíndrics, però regulars i ben proporcionats, que emergien a partir de masses informes d'argila, de les mans xopes del mag que les afaçonava amb proximitat i calidesa. Feia els seus sortilegis damunt i al centre d'un disc superior, que girava en fer-ne voltar un altre de molt més gros arran de terra amb els peus: un torn d'eix vertical amb les dues plataformes circulars als extrems, l'origen del qual es deu perdre en el temps i l'espai.

Matalassers

Eren els professionals que feien i refeien matalassos, generalment de llana. Amb l'ús i el temps, els matalassos, inicialment tous, s'anaven fent més prims i compactes. Aleshores s'avisava el matalasser, que amb enginy tornava a estufar i estovar la

llana que hi havia quedat atapeïda, la distribuïa i la pitjava dins la funda, i tornava a cosir-ne el contorn i a fer-hi bastes, uns punts a una certa distància l'un de l'altre, perquè la llana no s'hi apilotés. L'espectacle, però, tant per a la vista com per a l'oïda, era l'esborrifament de la llana, tot vergassant-la, que es feia al carrer, en un tros de vorera o en un terrat prèviament escombrats. Durant una estona llarga, el munt de llana anava rebent fortes bastonades que fendien clarament l'aire. Aquesta verga llarga de freixe, corbada cap amunt, el vergançó, la feien anar amb una mà, mentre que l'altra sostenia una vareta, també prima però molt més curta, la verge-lla, amb la qual li donaven dos copets després de cada vergassada, per deslliurar-la de la llana que en penjava. Slum-clac-clac, slum-clac-clac... Per aquest rítmic i diferenciat repicament s'endevinava la proximitat d'un mata-

>> Matalasser arranjant un matalàs en un pati, 1989. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. MARTÍ MASSAFONT COSTALS.)

>> Emili Fuyà, boter, al seu taller de Pedret, 1997. Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. DIARI DE GIRONA (JOSEP MARIA BARTOMEU).

lasser en plena feina de batre la llana abans de veure'l.

Boters

Eren els artesans que feien tota mena de recipients de fusta, estancs i encercolats de ferro, per contenir líquids, tot i que jo només n'he vist fer per a begudes alcohòliques (tines, botes, botells, carretells) i per transportar el raïm per la verema: les portadores o semals, amb les dues nanses; les cornaleres, per remenar-lo millor entre dos homes amb sengles bastons travessers. «Té el nas com una cornalera!», es deia en referència al perfil de nas semblant a aquestes empanyadures.

No sabia descriure-us acabadament tot el procés de fabricació manual d'aquests recipients, que és complex. Les tires de fusta es diuen *dogues*, i les laterals, amb ajut de les eines corresponents, entre les quals hi ha el coltell de dos mànecs, es deixaven més amples del ventre que de les testes, i se'ls donava un cert gruix i curvatura interior, pensant en la forma final. En

un moment determinat, bastida d'una faisó provisional la bota, i prèviament remullada la fusta, s'hi encenia foc a dintre per escalfar-ne el ventre i corbar les dogues laterals. No obstant això, es feien moltes més operacions. Es feien servir, entre altres eines, ganivetes, aixes i aixols. Els cèrcols o congrenys metàl·lics, cadascun d'una mida diferent, es posaven i es treien diverses vegades, fins que s'hi fixaven d'una manera definitiva, acabat el procés, amb l'operació de ferrar la bota, tot clavant-los-hi amb gavarrots. El gavató era una peça de ferro per fixar provisionalment els congrenys a les botes. Per afinar-ne les vores, es feia servir l'estovador, una eina semblant al ribot, però arquejada. El tap gros per tancar el forat per on es ficava el vi a les botes es diu *bonda*. D'aquests artesans, fins fa poc n'hi havia un a Pedret, Emili Fuyà.

Ferradors de cavalls

Entre els ferrers, serrallers o manyans, a Girona se singularitzaven els calderers o perolers (els Rueda del car-

rer dels Calderers), els ganiveters o dagueers (en Lleuger del carrer de les Ballesteries) i els qui ferraven els cavalls, muls i ases. D'aquests, n'hi havia un prop de casa, al costat ponentí del començament del carrer de Barcelona. Sempre m'hi aturava, era un reclam inevitable. De lluny estant, ja sentia la bròfega flaire de matèria còrnia cremada i veia la petita corrua de mamífers ungulats, només amb els arreu o subjectats encara al carro, que a vegades s'hi formava tot esperant torn. Un home, amb l'ajuda d'una corretja ampla, mantenia una pota de l'animal amb el casc mirant enlaire, i un altre li llevava els claus i la ferradura vella amb l'ajuda d'unes llargues tenalles, i tot seguit, amb un llambroix, treia a petites llenques la primera capa de l'unglòt amb molta destresa, i en remordia els caires amb una llima; ambdós duien davantals de cuir. Mentrestant, la ferradura era a la fornall i, candent, acabaven de fer-l'hi prendre la forma exacta de la peül·la a cops de martell a l'enclusa. Encara roent, l'aplicaven

>> Ferrant un cavall, 1930-1940. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. AUTOR DESCONEGUT.)

a la peüngla i, enmig del fumerol que podia, acre, com a sofre, la hi subjectaven clavant-la amb uns claus especials amb una tija llarga i plana, i una cabota grossa prominent i quadrada; les puntes dels claus sortien pels costats del casc cònic, i els hi reblaven i llimaven. Tot això s'havia de fer amb molta cura per esquivar les perilloses guitzes d'aquests fornits animals, ja que n'hi havia de raça molt corpulenta, rabassuts i ferrenys, com els dels Químics de Palau, i d'aquí deu venir la dita «Ser un animal (o una persona) de mal ferrar». Si es resistien a deixar-se ferrar, els subjectaven amb un aparell anomenat, també, *congreny* (hi ha moltes menes de congreny, però tots serveixen per cenyir o lligar). El nen de ciutat que era jo aleshores va ser testimoni, amb ulls sorpresos i àvids, d'una imatge entre còmica, grotesca i patètica, esperpèntica, en aquella file-ra que esperava el ferrador: un mascle, subjectat encara al mitjà de transport, en intentar cobrir la femella del davant

>> Ramon Boix, artesà llauner, al carrer de les Ballesteries de Girona, 1993.

Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI.
EL PUNT (LLUÍS ROMERO).

>> Carreters reparant la roda d'un carro davant del taller, 1910-1930. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. VALENTÍ FARGNOLI ANNETTA.)

(que ja n'estava alliberada), va fer trabucar el vehicle, que, com que era més pesant que la bèstia, el deixà suspès enlaire, penjant dels llargs braços del carro i pernejant debades, sense tocar a terra, per atènyer el cobejat objectiu, bo i exhibint ostensiblement i impúdicament un enorme penis negre en erecció.

Llauners

Eren els que feien i adobaven tota mena d'atuells de llauna: des d'embuts, regadores, cossis i cubells, fins a fanals de mà i llums de carbur. En resta un d'escadusser, Ramon Boix, del carrer de les Ballesteries, que encara exerceix, gràcies a les armadures dels soldats romans que fa i refà, manaies d'alguna processó de Setmana Santa; el seu pare i el seu avi ja n'eren. Quan jo era petit, de llums de carbur en feien uns trenta o quaranta a la setmana; n'hi havia molta demanda, perquè s'havia incrementat per la massiva immigració andalusa i extremenya que vivia en barraques a Montjuïc i a les Pedreres, sense llum elèctrica. A banda d'això, amb una soldadura tancaven hermèticament en llaunes els cuinats que es volien conservar amb greix o oli. Progressivament, oimés de la llauna,

>> Cisteller, 1990.

Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. DIARI DE GIRONA (AUTOR DESCONEGUT).

La gent que embalcava o embogava cadires, la veies a la vorera mateixa, davant de casa seva, ben proveïda de balca o boga

treballaren el llautó i l'aram. En anar de baixa l'ofici, molts es van reconvertir en lampistes i electricistes; al mateix carrer que hem esmentat hi ha en Juanola, que és llauner i lampista. Per aquella Girona voltava un estanya-

paelles ambulat, un gitano amb barretes d'estany a la butxaca, un fogonet portàtil amb nansa i un martell de cabota tasconera d'aram a dintre, que apareïa, estanyant-los a domicili, atuells de metall espatllats.

Carreters

De constructor de carros, carretes i carretons, n'hi havia hagut un al carrer de ponent de la plaça de Sant Pere. Com he dit, recordo els carros com el principal mitjà de transport de la meua infància. No tots eren iguals: els de pagès tenien unes baranes laterals als dos braços mestres que, units pels capçals, formaven el marc, la plataforma principal, sota la qual solien portar-ne una altra de secundària mòbil, penjada als capçals amb cadenes, per augmentar-ne la capacitat de càrrega; si havien de tragar palla o alfals, es muntaven estaques damunt les baranes per tal

d'augmentar l'altura de càrrega. Els de trabuc, anomenats simplement *carriots* o *tombarells*, substituïen la plataforma principal per una caixa mòbil per transportar terra, sorra, balast, pedres, etc., que s'alzinava per buidar-ne el contingut. Els de vela devien el nom a la vela o coberta arquejada, de lona, que portaven muntada damunt les baranes amb un barnillatge de fusta per cobrir i protegir la mercaderia; aquesta part era feina dels basters. Els carros de torn, amb rodes més grans, transportaven botes a la part baixa, que s'alçaven amb cadenes per l'acció d'un torn. Suposo que aquests menestrals es reconvertiren en carrossers, molt abundants a Arbúcies.

Altres artesans

Els botellers feien bots i botelles de pell, generalment de boc, que, una vegada cosits i empegats, servien per

>> Embalcant cadires, 1971. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. SALVADOR CRESCENTI MIRÓ.)

contenir sobretot vi. Recordo Can Tudó, al carrer de Santa Eugènia, prop de la cantonada amb el del Canonge Dorca, amb els articles inflats penjant part defora de la porta; segons com, els bots feien una mica d'angúnia: les potes feien pensar en monyons. Els vinaters passaven a omplir-los amb odres que duïen damunt les espatlles i amb els quals hi anaven trabucant el vi que guardaven a pagès dins les botes per a tot l'any.

Els basters feien bastos, albardes o guarniments i altres arreus per a les haveries o bèsties de càrrega amb coltells, punxons i agulles especials. En recordo dos al carrer de la Ginesta. Un, en Teixidor, que és mort, estava jubilat de feia anys, i l'altre, en Pararols, va plegar fa temps. La meva relació amb ells era, oimés, per mor de les motxilles. Els qui han sobreviscut ha estat gràcies als tendals o a les veles.

La gent que embalcava o embogava cadires, la veies a la vorera mateixa, davant de casa seva. Estaven ben proveïts de balca o boga, i per aconseguir-ne deixaven ben arranades les vorades de l'Onyar i del Ter.

Els cistellers fabricaven coves, paneres, cistells, cabassos, sàrries, etc. amb vímet, jonc, canya, palma o margalló.

Hi havia també sastres, modistes, camiseres, dones que amb agulles de fer mitja i madeixes de llana feien jerseis, manteletes, mitjons, peücs, guants i manyoples, etc., broadores, puntaires... El *prêt-à-porter*, la confecció industrial, seriada, va anar arraconant-los fins a l'extinció.

Els esmolets o esmoladors itinerants de ganivets, tisores i altres estris tallants, amb el seu cavallet amb la mola acoblada, anunciaven la seva presència amb aquell xiulet característic que feien tot passant per la mola una làmina metàl·lica, bo i doblegant-la més o menys, com si toquessin l'acordió. En sentir-los, les mestresses hi duïen les eines esmusses.

El camàlic o bastaix era una persona que es llogava per portar coses de pes d'un lloc a l'altre. Davant de l'estació de la Renfe n'hi havia uns quants, amb uns carretons de la mida dels tirats per pollins i haques. Alguns anaven per lliure; d'altres, més ben vestits i uniformats, eren empleats d'hotels, que esperaven que els clients baixessin del tren per portar-los les maletes.

>> Cartell publicitari d'una sastreria de Girona, 1931. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. AUTOR DESCONEGUT.)

>> Cartell publicitari d'una acadèmia de modisteria, 1935. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. AUTOR DESCONEGUT.)

>> Esmolet al començament de la rambla de la Llibertat, 1910-1912. (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. AUTOR DESCONEGUT.)

Raons d'espai em priven de continuar, i això que m'agradaria parlar d'altres funcions curioses, esguardades des del present. Dels ordinaris, la majoria sense mitjà de locomoció propi, que anaven i venien regularment d'un lloc a l'altre en transport públic i feien els encàrrecs, les compres i els lliuraments que els encomanaven, sempre amb el mocador de fer farcells (on duïen els paquets) penjat a l'esquena. Dels enllustradors ambulants, amb llur caixeta de fusta d'ampla nansa al mig i tapa a banda i banda, d'on treïen betums, llustres, tints, raspalls, draps i camusses. Dels burots, uns modestos funcionaris municipals encarregats de cobrar els drets d'entrada de certs productes, que em recorden l'antic privilegi gironí (xv-xix) de la mitja lleuga (la prohibició de vendre certs articles a menys de mitja llegua de les muralles per evitar els impostos que pagaven els comerciants de la ciutat). Del reconstruït de la serp, un venedor d'ungüents

de serp, amb un penjoll de rèptils vius entortolligats al coll i les espatlles, present a tots els mercats. I de tants altres.

Els operaris ja no canten

Abans es cantava i es xiulava, tant a casa com al lloc de treball. Als menestrals que hem recordat i d'altres (paletes, guixaires, pintors, fusters, etc.), els senties xiular, cantussejar o taral·lejar alguna cançó coneguda, a l'obra o als obradors o tallers. Com és que això s'ha perdut? El gust per la feina ben feta, la bona consciència del treball acurat, la dignitat professional, afavorien aquestes expansions? El temps passava mandrosament i es tenia més consciència del propi jo i de la seva emotivitat? O és que la manca de sorolls animava la veu a fer-se sentir? O, potser, no s'havia perdut del tot la innocència, el candor? Hi havia molt poca llibertat i bastants vexacions, es cobrava molt poc, tots els béns materials escassejaven, la classe mitjana

no havia començat a créixer, hi havia poques possessions de valor econòmic..., però es cantava. S'anava de visita a casa dels amics i es conversava llargament, pausadament. Es passejava i s'assaboria el pas de les estacions, el blau del cel, l'oreig suau, la pluja que queia quietament, les roentors de posta, la llum de l'albada...

Ara la nostra dignitat individual i col·lectiva és reconeguda (només formalment). Hem avançat d'una manera inimaginable en serveis públics (sanitat, ensenyament, previsió social, informació, comunicacions, lleure...). La classe mitjana, els que tenim quelcom a perdre, s'ha ampliat extraordinàriament. Però n'estem pagant un preu vergonyós, indigne, impropï d'una persona. El ritme de vida que estem obligats a portar per mantenir l'estatus social que se'ns ha dit que havíem de tenir; la competitivitat i la rendibilitat en el treball, amb l'agressivitat que sovint comporten; la *infoxicació*, la quantitat

ingent d'informació, impossible d'assimilar, amb la qual se'ns atordeix i se'ns intoxica, se'ns anestesia, però de la qual alguna cosa hem de saber (una nova modalitat paradoxal, subtil, estressant i malèvola de desinformar); l'elevat garbuix de sorolls convertit en un tro somort ininterromput, una vertadera agressió acústica a la nostra intimitat i enemic mortal de tota harmonia; la increïble complexitat de les normes que fan possible la vida en comú en ciutats cada vegada més grans; el constant bombardeig de missatges de tota mena, molts dels quals subliminars, adreçats al nostre subconscient, sorgits des de tots els mitjans i dirigits a crear-nos necessitats, a excitar el consumisme (s'ha d'adquirir l'excedent de producció del sistema capitalista per maximitzar-ne els beneficis), o eficaçment entestats a afaïonar la nostra estètica, el nostre pensament, a fer-nos a tots iguals... d'imbècils, un ramat.

Tot això fa que hàgim deixat de cantar, de conversar, d'observar amb lucidesa i sensibilitat, de madurar, d'interioritzar... i de tenir vida pròpia, privada. «Només les persones cultes tenen autèntica vida privada: criteri per elegir la seva música, els seus llibres, les seves converses, el seu menjar...», diu Peter Watson. Jo diria que no n'hi ha prou amb ser culte, també s'ha de ser lúcid i no anar massa atrafegat ni estressat!

El nostre jo profund està del tot comprimit, reprimit, asfixiat, un fet altament disfuncional; la nostra vida interior és nul·la. Amb prou feines tenim criteri personal. Interiorment no tenim espais propis, sagrats, infranquejables, on fer aflorar i cultivar el nostre jo irrepètible, la reflexió serena, lúcida i emotiva sobre nosaltres mateixos, els altres i el món que ens envolta. «S'ha perdut la dignitat professional», deia el meu pare, ja vell, molt a contracor, davant del treball barroer, fet de pressa i corrents, de qualsevol manera, de tants treballadors poc conscients i preparats. Aquell operari que cantava, ara tindria un cotxe o dos, potser un apartament a mar i algun fill a la universitat..., però, ai las!, ja no cantaria. El

seu estat anímic no li seria propici, no hi hauria lloc per a aquestes efusions inútils, se'n donaria vergonya. Per cantar hi ha uns canals establerts, els concursos televisius, una *Operación triunfo*, un *Buscando la fama* o un *Oh Happy Day* minuciosament reglats, adreçats a l'èxit d'aquest món, a guanyar diners. I si, finalment, en un acte heroic, es decidís a fer-ho... el seu cant seria grollera-ment bandejat, ofegat per aquell magma de sorolls, pel cúmul de decibels, i algú se l'esguardaria com a un beneit, com a un orat.

«S'ha perdut la dignitat professional», deia el meu pare, ja vell, molt a contracor, davant del treball barroer, fet de pressa i corrents, de qualsevol manera

>> «Per la mitja lleuga», una de les catorze fites de pedra, 2014.

Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. EL PUNT DIARI (DANI VILA).